„ЗАСТАВА“ излази редовно: средом, петком недељом, на целом табаку, а и уторником на по табака.

ЦЕНА ЈЕ ОВА
за Аустро-Угарску:
на целу годину . . . . . 14 ф
на по године . . . . . 7 „
на четврт године . . . . . 3 „ 50 н
на један месец . . . . . 1 „ 20 „
За Србију:
(у сребру.)
на годину 35 дин. на пола године 17½ дин.
на четврт године 9 динара

ЗАСТАВА.

ОГЛАСИ рачунају се по 6 новч. од сваке врсте оваких ситних слова, а за жиг се плаћа по 30 новч. сваки пут.

ДОПИСИ шаљу се уредништву, а предплата и огласи администрацији „ЗАСТАВЕ“ у Нови Сад, у дунавској улици.
РУКОПИСИ не враћају се натраг.

Поједини бројеви листа у месту могу се добити по 10 нов. у трговини Љ. Стефановића и у књижари браће М. Поповића.

БРОЈ 149. У НОВОМЕ САДУ, У СРЕДУ 29. СЕПТЕМБРА (11. ОКТОБРА) 1876. ГОДИНА XI.

АУСТРО-УГАРСКА ОСТАЈЕ — НЕУТРАЛНА!

Ситуација се разведрава. То је најважније, што вам одавде јавити могу. Густи облаци, што су били помрчали политичко небо Аустро-Угарске, сад се све више разилазе, те све бољи и јаснији бива поглед на ситуацију, која нам се приликом бављења Сумаракова у Бечу нешто одвећ замршена чинила. Под упливом те сасма привидне конпликације, а под утицајем „громопуцателних“ чланака неких туркољубивих овдашњих и пештанских листова, ја сам написао последњи мој чланак о ситуацији. (В. чланак „Руско-аустријски рат на догледу“ у овом бр. — У.) Но ја сам у њему само говорио о могућности таковог исхода ствари — никако пак као о факту. Зато сам и додао, да сам своје мишљење о том само на основу новинарских комбинација изрекао, позивајући се при овом на сам карактер мисије Сумаракове, која новинарској индискрецији није пружала баш никакве могућности, а да би се могло о правом стању ствари што дознати.

Но поред свег тога, важи и за овај случај све оно, или бар већи део онога, о чему сам у последњем свом чланку говорио. Предпостављајући могућност рата између Аустрије и Русије, ја сам споменуо, да би са обзиром на повољне околности у којима се налази Русија, која је данас господар ситуације, са обзиром на њезину свезу како са Немачком, тако и са Италијом и најпосле на положај што га Француска заузима; а са обзиром опет на неповољне околности у којима се Аустрија налази, која је сама себи остављена, или у најбољем случају, скучена на алијанцију са Инглеском — у интересу баш Аустро-Угарске само желети могли да се не обистини вест, што се овде разнела, да су на бечком двору одбили пријатељство Русије, заузев према политици њезиној одлучно непријатељски положај.

Ово и јесу поглавито узроци, који су руководили Андрашију, да бар у неколико пристане на захтеве Горчаковљеве. Ја сам вам већ одпре наговестио неку промену у назорима меродавног министра нашег, споменувши вам како је Андрашија казао у некој прилици ово: „Ако не буде примирја, ја сам принуђен пружити руку Русији.“

„Политика“ доноси у 275. броју свом овај коминикe (саопштај): „У Бечу искали су пре свега подробно образложење обима и последица, које би потекле из евентуалне ратне акције, у коју би Русија ступила. Према томе дато је руској влади уверење, даће Аустро-Угарска све дотле се придржавати најстрожије неутралности, док ратни догађаји на истоку не престигну предложени програм руски.“ А то ће рећи, Аустро-Угарска остаће неутрална све дотле, док се Русија програма свога придржавала буде, који програм по свој прилици смера на окупацију Бугарске. У оном тренутку пак, у ком би Русија покушала користити се својим положајем, т. ј. мислити и на освајање неких земаља, била би Аустро-Угарска приморана изаћи из своје неутралности, па или такође мислити на анексију или према Русији заузети непријатељски положај.

Горчаков је постигао оно, за чим је тежио и што је желио, а Аустро-Угарска срећно се извукла из неприлике, у којој је била, а из још веће неприлике у коју би је увукли пријатељи њезини у Лондону и у Пешти.

И ако је овако испало, то онда опет није заслуга Андрашијева, него су га околности принудиле да тако ради.

Зацело нису симпатије према Русији, које су га нагониле на просто ово решење, него положај Аустро-Угарске, како изнутра тако и с поља. С поља пак у толико, у колико је Горчаков довео Аустрију у тај положај.

У Аустро-Угарској у овај су пар две противположене велике партаје отимале се о првенство. Једна је патриотска или милитарна партаја, која је у последње доба стекла себи неколико нових и моћних пријатеља. На двору она од вајкада има јаког уплива. Она је тежила за анексијом, али у споразуму са Русијом. Њој на супрот стајала је прононцирана мађарска странка, коју је репрезентовао не толико Андрашија, колико Тиса. Ова странка не само да није хтела знати ни за какву окупацију, него је шта више одлучно била за рат против Русије. Тамо дакле видимо, где једна странка заступа идеју анексије и алијанције са Русијом, а овде пак другу странку, која следећи нагону својих страсти издаје лозинку: Алијанција са Инглеском, а смрт Русији.

Андрашија, видећи да би тежње ове друге странке, којој би иначе и он нагињао, судбоносне биле по опстанак ове државе, а бојећи се и отпора од стране такозваних аустријских патриота, одлучи се — ни за једно ни за друго — већ, као што је и најпаметније било, за неутралност.

Са клаузулом пак у којој се ставља услов, докле би само могла допирати неутралност Аустро-Угарске, учинио је он концесију како патриотској, тако и мађарској странци. Том клаузулом он је постиго то, да је у изглед ставио милитарној партији анексију, мађарској странци пак рат с Русијом.

Но нису само унутарње околности, које приволеше Андрашија, да пристане на захтеве Русијине. Још су некако меродавније биле околности спољашње. Ми смо већ одпре а у уводу данашњег чланка казали, да би у случају рата са Русијом Аустрија остала изолована или у најбољем случају скучена на алијанцију са Инглеском.

Сајуз руско-немачки одавно је већ перфектан а ево се сада највећом позитивношћу јавља, да је и алијанција руско-италијанска већ — свршени чин. Томе сведочи у осталом и чланак конзервативног листа „Opinione“ који у једном од ситуационих чланака својих изриком ово вели: „За случај великог рата на истоку и ми се морамо постарати за времена, какав ћемо положај заузети, јер свако ће појмити да ми не ћемо у Африци тражити земљиште за проширење наше државе, него на другом ком месту. Још Изонцо не прави границу између нас и Аустрије.“ Куд ће јаснија доказа за тежње италијанске, него су ово неколико речи конзервативног италијанског листа.

Природно је дакле и немојмо се зачудити велеважној вести, коју нам донесоше јутрашњи листови, да је уговор између Италије и Русије, скоро перфектан. Француска остаће неутрална а алијанција са Инглеском по Аустрију је — да употребим реч једног овдашњег полузваничног листа — „некориска,“ а ми додајемо, шта више и судбоносна. То су мотиви, који су приморали грофа Андрашија, да пристане на потраживања Русијина. За Аустрију — то изговарамо са чистом савешћу и из најдубљег уверења — само је била могућа неутралност и само ће ова и у будуће могућа бити, пошто би и анексија и рат против Русије по њу могле имати последице, које ми у интересу њеном желети не можемо.

Што се пак оне клаузуле тиче, то држимо да се она неће остварити никако, па ни онда, кад би се Русија приближила својој цељи, за којом тежи од вајкада, па ни онда не, кад би већ била и на оној тачци, која је најближа тој цели. А зашто? питаће многи. Зато што ће и у том случају морати мислити на самоодржање сама себе и на опстанак свој. Рат с Немачком довео би је у највећу опасност, коју само може избећи строгом неутралношћу, која ће користити и политичким и материјалним интересима њезиним.

Русија пак сад је у стању да врши мисију, коју је на себе узела, мисију ослобођења подјармљених Хришћана, како у интересу читавог човечанства, у интересу културе и цивилизације, у интересу и подјармљених словенских народа на Балкану. Она то данас не чини само у своје име, она то чини као мандатар европских сила, као посланица правде и слободе а у име културе и цивилизације.

Кад се у Цариграду једном зачуо буде глас: „Hannibal ante portas!“ тад непоможе турском Стамболу ни бог на небу па ни — инглеска флота! **Т. С. В.**

РУСКО-АУСТРИЈСКИ РАТ НА ДОГЛЕДУ.*)

Ђенерал Сумараков данас је отпутовао; веле, да је понуда цара Александра гледе заједничке окупације турских провинција на Балкану од стране бечког двора одбијена. Ја сам казао да тако „веле,“ јер то се — ако хоћемо строги да будемо — још ни знати не може, прво да ли је збиља такова понуда и учињена или пак друга каква и, да ли је одиста и одбијена. Тек како му драго, факт је тај, да је главни ађутант цара Александра, ђенерал Сумараков предао цару Францу Јосифу своје-ручно писмо владара руског а да се то писмо односило искључно на источни заплет, који је данас у стању заинтересовати четири дела наше земље и по важности својој разгорети још већма рат балкански и претворити га у *светски рат*, коме у историји до данас равна било није.

Као што је познато, Русија је приликом берлинске конференције предложила начин пацификације балканских земаља, у којима тада устанак букташе. Русија је тим чином показала свету миољубивост своју и готовост, да се у тој ствари споразуме са осталим велесима, а нарочито са Аустријом и Немачком. Дизрајели пак, који мишљаше да ће у стању бити повратити доба Палмерстонове политике а и не помишљајући на посљедице таковог корака уложи протест против берлинског протокола те се већ самим тим чином изјави за алијансију са овом државом, чије је интересе славољубиви и турколљубиви Дизрајели, сада ерл Биконсфилдски, идентификовао са интересима инглеске државе. Без сумње да је при том Дизрајели на уму имао речи покојног великог везира Фуад-паше, који је у споменици својој управљену на султана Абдул-Азиса казао ово: „Лакше ћу прежалити губитак пеколиких провинција наших, него што би прежалио, кад би се морали лишити пријатељства инглеског, које је увек било најчвршћи стуб турске државе.“

Лорд Биконсфилдски можда је применуо ове речи Фуад-пашине на себе и на Инглеску, кад је оно уложио протест против берлинског протокола, који му се одвећ по Русију користан чињаше. „Лакше ћу прежалити“ тако је ваљда мислио Дизрајели „и губитак пеколико британских провинција него што би прежалио, кад би се лишити морао Цариграда, који је био најчвршћи стуб британске државе и најчвршћа стена о које се ламали таласи руских освајачких тежња“.

Протест против берлинског протокола покварио је сав посо тројецарској „орловској“ дипломацији и уједно је изазвао старца Горчакова на мегдан. Скоро у исто доба учини Дизрајели у Цариграду познати „ку“, збацив Абдул-Азиса и давши крму турске државе у руке не Мурату V. већ највећим и најгрђим непријатељима хришћана, а нарочито Руса, давши је у руке велимо, Мидат и Хусејин-Авни-паши. Одговор беше овој провокацији: ратни прогласи кнеза српског и кнеза црногорског. „Шах краљу!“ — могао је тада узвикнути кнез Горчаков. Рат се одпочне. Знамо како је до данас теко. Турска свирепства у Бугарској и Босни изнудише Европи симпатије на спрам праведне ствари гоњених страдалника. Диже се чак и Инглеска, да уложи протест против грдних насиља, што их починише још једнако крвожедни потомци Османови. Међутим је Горчаков стојао на стражи. Јавно мнење у Инглеској заталасало се тако јако, да се и министарска столица „врло поштованог“ премијера Дизрајелија тако заљуља, да му је краљица Викторија чак и лордовском круном у помоћ притећи морала. Громки глас Гледстона, Ресела и лорд Стредфорд де Редклифа, који говораху у име човечности, надмашио је ситан и незнатан гласак лорда Биконсфилдског, који жељаше извести Турску из овога рата већу, здравију и снажнију и који тога ради искаше, да се кнежевине безусловно подвргну суверенству султана цариградског. Но митинзи у Блекхиту и у лондонској „ситији“ уситнише мало час још горостасни глас Палмерстон-Дизрајелија и све, што је после битке алексиначке рећи могао, беше: „Status quo ante!“

Но међутим се заталасало јавно мнење и у Русији, чији синови на бојним пољима српским такође крв своју пролише. Зар после толико проливене крви и после толиких успеха, да се опет успостави „status quo“ који би само у прилог ишао изнемоглој Турској и њезином протектору лорду Биконсфилдском? Зар да се преда раја на милост и немилост Турцима?

Зар да не буде накнаде за онолико погорелих српских и бугарских вароши и села, за онолико невино а под најгрозпијим мукама изданулих живота?

Зар да и даље остане отворена та гнусна рана на европском телу, што се зове „Турска“, зар да га и даље квари и трули на срамоту и на поругу човечанства и цивилизације?

Ови су гласови допирали чак и до престола миољубива владаоца руског. Јавно мнење ту је нашло одјека у старом „али увек младом“ канцелару Горчакову, који беше позват да учини какав корак којим би се окончао рат, а у исто доба променуло и стање народа у балканским земљама у корист њиову. На помирљивост Србије одговорила је Турска са условима мира, на које ни поражена Србија не би пристала, а камо ли Србија која је прибрала сву снагу своју, да се одупре што боље навали противниковој и која је према њему тако згодан положај заузела, те да је успех само још питање доба и времена.

Проглашењем кнеза Милана за краља српског би на ново отпочет рат и бише осујећени сви напори дипломације, да се измире противници и да се поврати бар за неко време од дипломације давно жељени и ишчекивани мир.

Наравно, да у оваким околностима, дипломатској или моралној интервенцији није било места, те је Горчаков схватив ситуацију а игнорујући и и онако већ „бламованог“ лорда Биконсфилдског по свој прилици предложио интервенцију материјалну, т. ј. окупацију Босне, Херцеговине и Бугарске. Ово је кнез Горчаков учинио без сумње у споразуму са Немачком. Само још остаде Аустро-Угарска, која се дотле одупирала и Русији и јавном мнењу у Инглеској, који за турске провинције потраживаху автономију у најширем смислу.

Аустро-Угарска све се је дотле изговарала и извлачила из неприлике у које ју доведе источни заплет. Она је увек избегавала отворено да каже шта хоће и да према томе заузме позицију. Аустро-Угарска и у тим је приликама остала верна својој — традицији. Но Горчаков, који је међутим без сумње добио савезника у лицу моћног немачког канцелара, а који је уз то политиком својом и лорда Биконсфилдског надмудрио, ставив га у запећак изађе са бојом на видело, тиме је сатерао Аустро-Угарску у теснац, иштући од ње да се једном изјави или за једно или за друго. То не беху споменице и дипломатске ноте, што их је Горчаков писао и шиљао у Беч, јер руски је канцелар врло добро знао, да ће гроф Андрашија и опет се извући из неприлике и опет се изговорати на ово или на оно, те тиме осујетити намере Русијине.

Кнез Горчаков послужио се овога пута другим средством, да присили Аустро-Угарску да призна боју, коју је до сада тако виртуозно скрити и затајити знала. Цар Александар да је, веле, у своје-ручном писму позвао владара аустријског да у интересу својих држава и у интересу мира Европе учине заједнички корак ради окончења рата и успостављања мира и јавног поретка на балканском полуострву. Тај би корак био: окупација Босне, Херцеговине и Бугарске.

То је била мисија главног ађутанта царевог, ђенерала Сумаракова.

Аустро-Угарској би на једаред стављена алтернатива. Аустро-Угарска којој све дотле ништа право на беше, која се овамо према устанку „благонаклона“ показивала, а с друге стране њега се бојала, која је у једну руку признавала потребу какве промене у организацији турских провинција на балканском полуострову а у другу руку одбијала реформе, којима се смерало на автономију исти провинција, нити је задовољна била са настављањем рата, нити са условима мира, што их је порта ставила Србији; која и хоће и неће окупацију, која и би и не би анексирала, којој не годи ни рат ни мир и која још и сада не зна хоће ли са Инглеском или са Русијом, та иста Аустро-Угарска сада је *приморана* стојећи на раскршћу да се одлучи, којим ће путем.

Или — или!

---

*) Овај је чланак писан пре, но што се знало, да Аустро-Угарска остаје неутрална за време ове источне кризе, дакле у оно доба, кад је непосвећен свет стојао пред раскршћем. Отуд је, да су догађаји пека разлагања пишчева у погледу политике ове монархије, претекли. Саопштавамо га пак, што има своје остале вредности. Ур.

Или с Русијом, или без Русије.

Другога пута нема! То је био значај мисије Ђенерала Сумаракова. Кажу да је Аустро-Угарска одговорила, веле шта више, да је одлучно одбила пројект руског канцелара. То би дакле значило: да је Андрашија победио, а да је подлегла тако звана „патриотска“ или „милитарна“ партија, која је записала на заставу своју окупацију и анексију Босне. Још се не зна позитивно шта је и како је. Можда је Аустрија тек нове неке услове ставила, на које ће Русија одговорити, можда и није тако, као што се говори и пише. Наспомињемо да су ово понајвише новинарске комбинације. Али једно стоји, а то је да је настало доба, где ће да се Аустрија реши, ако се није већ решила.

Питање је: шта сад? Ако је истина, да је одбила понуду руску, онда јој остаје двојако или бити неутрална, ако Русија уђе с војском у Бугарску или пак алијанција са Инглеском а рат са Русијом. Што се тиче неутралности, то као да је већ свршена ствар, јер као што је један овдашњи лист казао: „Ми Немци и Мађари не смемо допустити да се Русија користи положајем и да се иза наши леђа образује велика славенска сила, која би нас могла временом прекрилити и смлавити.“ Ово је доиста јасно, а све живљи саобраћај који се у последње доба опажа између спољашњег министарства и британског посланства, пружа нам довољно повода да изречемо, да се политика аустријска нагиње на ону страну, на којој се жељно ишчекује рат с Русијом. Инглеска је спремна, да пристане на алијанцију, она је шта више и подбадала неке државнике у Бечу, те су ови реч своју уложили да се одбију понуде руске. Уз то допиру амо и звуци мађарске сирене, која примамљује овдашње наше државнике, а нарочито оне на „Балплацу“ тако, да су чисто опијени идејом освете, која птица осветница полетела је из Пеште па долетела амо, те подсећа „лепог грофа“ на прошло доба, подсећа га на злоуди *Вилагош*, позивајући га на свето дело. Тако је он распаљен и одушевљен можда заборавио да је данас министар спољашњих послова и доглавник владара аустро-угарског.

Нама се чини да је неутралност, као што је неки овде замишљају, немогућна, а да је извесна алијанција са Инглеском и да је известан рат с Русијом, ако се — то паравно додајемо — обистиниo буде глас, да су руске понуде једном за свагда одбијене.

Нисмо ради да се овде истичемо и да дајемо савете шта да се ради, а нећемо ни то да кажемо, шта ми о тој ствари мислимо и какав положај ми према томе треба да заузмемо. Задаћа нам је била само та, да пружимо слику политичке ситуације, а сваком се оставља на вољу да мисли и да изводи из тога што год му драго. Само смо ради при крају да споменемо и то, да ће се према предстојећим евентуалностима и нарочито у случају руско-инглеског рата досадашњи отношаји и осталих сила једна према другој јако поремети, те да ће се све морати груповати око једне или друге од ових двеју противничких странака.

Ако дакле узмемо у обзир ту нову констелацију и ако на уму имали будемо, да се сајуз између Немачке и Русије сматра као „перфектан“, у ком би случају Немачка играла улогу према Русији, коју је 70. године играла Русија према Немачкој; даље, да Француска и неће и не сме из неутралности своје изићи, а да Италија од дана на дан из сасма појмљивих разлога све већма нагиње Русији, то би Аустро-Угарској у сопственом интересу њезином а нарочито у интересу Угарске желити морали: *да се необистини вест, која се овде разнела, т. ј. да је Аустро-Угарска одбила пријатељску руку, коју јој је пружила Русија.*

У осталом, само ће њени државници одговарати за последице тог по нашу државу заиста одсудног корака!

У Бечу 6. окт. н. р. **Т. С. В.**

ГОВОР ПОСЛАНИКА ДРА МИХАИЛА ПОЛИТА
у седници угарскога сабора од 25. септ. (7. окт.) о. г.
(По стенографском извештају.)

Поштовани саборе! У животу државном појављивали су се већ често тренутци, у којима изнад свих обзира стоји нагон државног самоодржања. У таким тренутцима налази се држава исто тако као и каква особа у стању обране за невољу, те не познаје никакав други закон осим оног старог римског: Salus reipublicae suprema lex esto (Највиши закон нека буде благостање државе). Али тај највиши закон био је и биће увек од највеће опасности по индивидуалну слободу држављанина. С тога се управо гледало у модерним државама да се заштити индивидуум, држављанин, против свемогућности државне. Та се заштита тражила и нашла у тако званим основним законима.

Исторични развитак имунитетног права стоји у веома тесној свези са јамствима личне слободе. Тамо, где је индивидуална грађанска слобода потпуно осигурана, тамо се не даје велика важност имунитетном праву. Али баш од како се развио уставан живот показала се потреба да се ујамчи лична сигурност оних, који су носиоци уставног живота. Ваљало је осигурати њихову личну слободу против сваке вексације, а особито против оне, коју би влада својим упливом путем судова могла вршити. Тамо где сами судови потпуно ујамчују личну слободу, у такој мери, да се судови могу одупрети упливу владе, странке, племена, — тамо није ни нужно имунитетно право, јер сам суд брани посланика од сваке вексације. У Енглеској, у Америци не знају за имунитетно право, које постоји на континенту (копну).

На континенту се имунитетно право баш због тога развило, што се није веровало у независност судова и што се бојало да владе на њих упливишу. Али је било некад и у самој Енглеској, да судови, па ни сама порота (Jury, цури) нису могли одупрети се упливу владе и јавнога мњења. При крају прошлога столећа, кад је оно букнула велика француска револуција, бојала се енглеска влада и конзервативна странка, да ће вали револуције захватити и Енглеску, и у то доба било је сијасет тенденциозних парница, од којих су најчувеније парнице против Мира, Палмера итд. У то доба могао је justice clerc лорд Брексфилд повикати: „Доведите ми само што више окривљеника а ја ћу већ наћи закона против њих.“ Чланове друштва „society for constitutional information“ гонили су као бунтовнике, а овамо су они тражили само неке реформе. Енглеска влада била је тада у великој заблуди.

Признајем, поштовани саборе, да има прилика, у којима се влада, побуђена патриотизмом и по дужности својој према својој отаџбини — мора да лати ванредних мера. Али ту је увек питање, да ли је цела ситуација доиста таква, да захтева ванредне мере.

Поштовани саборе! Затвор посланика дра Светозара Милетића не тиче се само имунитетног права, него он стоји у свези са великом политичном ситуасијом.

Догађаји на истоку нису само пажњу Јевропе на себе обратили, него је цела јевропска ситуасија са њих постала веома озбиљском. Не треба ни питати, да ли се догађаји на истоку у првом реду тичу Угарске. У таким околностима, где се води крвави рат на нашим границама, где је у опште ситуасија веома озбиљска, имала је влада не само право, него и дужност, да учини све оно, што захтева сигурност Угарске и њен унутарњи мир. У том погледу, држим, да се сви слажемо. У Угарској може бити симпатија према Србима, симпатија према Турцима, антипатија према Србима и антипатија према Турцима, али има нешто, што је над-а-свим тим, то је дужност према отаџбини. (Одобравање.) Будите уверени, да смо ми Срби свесни те дужности према отаџбини и да је никад нећемо из вида испуштати. Да се угарска влада старала само за сигурност Угарске, да је само то имала пред очима, то би ситуасија у јужној Угарској остала са свим проста и обична. Али угарска влада пошла је корак даље, корак, који по мом мишљењу није био ни мало оправдан. Симпатије, што их угарски Срби по природи осећају према својим суплеменицима у Турској, и дела, што су у свези с тим симпатијама, дела, која по угарском закону пису забрањена и која су по међународном праву са свим дозвољена — прогласила је угарска влада криминалним симпатијама и делима.

Цислитавска влада поступала је у том погледу са свим друкчије. Она је оставила отворено поље тим симпатијама и свима делима, што стоје с тим симпатијама у свези. С тога се ситуасија у Далмацији *није* погоршала и цислитавска се влада не каје, што се није латила оних мера, које је угарска влада употребила. У Угарској је ствар са свим друкчије схваћена. Антипатије угарских Срба против Турака узете су као антипатије против Угарске и Мађара, и све што је било управљено против Турске, узето је, као да је против Угарске управљено. (Тако је!) Ишло се шта више још и даље, и ствар се представила као да постоји конспирација (завера) омладине како против Турске тако и против Угарске.

Поштовани саборе! Крајње је време, да један пут будемо на чисто са том „омладином.“ (Чујмо, чујмо! То је добро!) „Омладина“, докле је још постојала, била је књижевно друштво, држећи своје скупштине сваке године на другом месту. Томе друштву потврдила је угарска влада друштвени устав.

Када године 1871. омладинска скупштина у Вршцу није хтела да пристане на неку од угарске владе тражену промену друштвеног устава, буде полицијом разагнана и од тога доба управо и нема „омладине.“ Да, али има људи од уплива, који путем штампе имају нека уплива на српску политику у Београду и на Цетињу. Да др. Светозар Милетић као главни уредник „Заставе“ има неког уплива на српску политику у Београду и на Цетињу — то је са свим наравна ствар. Па кад је др. Милетић послао по који пут кога дописника у Београд или на Цетиње, то се одмах распространила вест, да је тамо отишао „омладински агенат“ да агитује против Угарске. Али јапе знам како се може тако што обележити као кажњив чин? Рецимо, да угарска штампа има утицај на енглеску владу, те да изашље тамо свога дописника, па и агента, би ли то било кажњиво дело? Ја идем још и даље, па велим, кад би у Угарској постојала завера против Турске, као што не постоји, би ли то било кажњиво? Имамо ли ми у Угарској закона, који вели да је завера против стране државе кажњива? Та позната је ствар, да свака држава ствара законе само за своју земљу, за своје поданике, и да се ни једна држава не осећа позваном да својим законом штити туђу државу. Изузетак би био од тога само онда, ако постоји савез између држава. Али онда се то мора у домаћим законима са свим јасно изразити, као што се н. пр. у аустријском казненом законику опредељује случај велеиздаје против немачких савезничких држава. У новом угарском нацрту казненог законика нисам на тако што наишао. Али немора човек бити правозналац да то све може схватити. Та позната је чињеница, да је Наполеон III. тражио од Енглеске да донесе закон против завере француских емиграната, али је Енглеска одлучно одбила тај захтев. Само се слабачка Белгија морала склонити да донесе такав закон.

Све то поштовани саборе, не бих ја спомињао, јер се то по начелима казненог и међународног права по себи разуме — да не постоји министарска наредба, која поставља противна начела. Штовани министар унутарњих послова вели у својој наредби од 30. јуна о. г., да је учествовање у српском зајму и српско-турском рату кажњиво дело, за које се одмах затвор одређује. Можда сам ја, поштовани саборе, лош јуриста, али ја чисто не могу да верујем, да се таке ствари могу путем наредбе нормирати. Г. министар унутарњих послова позвао се истина у тој наредби у опште на законе, али он тих закона специјално није навео. Ја сам у залуд тражио по целом угарском законику (corpus juris), да нађем тако место у закону, које таке ствари забрањује. И сам зак. чл. 19: 1622, који вели „pax cum turcis sancita custodiatur“ (Нека се као светиња чува мир с Турцима), не може се на ове случајеве применити, јер то место у закону односи се на Бочкајеве немире, те се тиме хтело за време спречити упадање Турака. Али се чини да штовани г. министар-председник није имао пред очима толико угарске законе, колико општа начела међународног права, јер почетак дотичне министарске наредбе гласи овако: „погледом на то, што ни једна држава не може трпети, да јој поданици воде влади противну политику према држави, с којом Угарска живи у миру, не може бити дозвољено, да раде против те државе и да учествују у рату против исте.“ Поштовани саборе! То је нешто са свим ново. По томе начелу, да поданици не смеју водити друкчију политику, него што је влада води, морали би се казнити сви, који учествују у протест-митинзима у Енглеској.

Поштовани саборе! Да је оно, што г. министар-председник означује као кажњиво у својој наредби, по међународном праву потпуно дозвољено, могао бих вам доказати читавом библиотеком међународног права. Милетић је у своме поднеску у том погледу цитирао Блунчлија. Ја ћу да наведем још већи ауторитет у међународном праву. Тај је ауторитет *Хефтер*, који тврди са свим противно од онога, што се наводи у наредби министра-председника. Хефтер вели у свом познатом међународном праву: „Ни једна влада — изузимајући уговором везане државе — не може се позвати на одговор, ако поједини њени поданици својевољно овим или оним начином учествују у страном рату, ако се са ратујућом странком упусте у пабављачке и зајмовне послове или ступе у војску, ако ту странку потпомажу било из ратоборног нагона било из особитог моралног интереса.“ То је по себи јасно. Али у Угарској, нарочито у угарској штампи владају особити појмови о неутралности, коју ваља држава да чува. Г. министар имао би можда и право, кад би рекао, да *неутрална држава као таква* не сме потпомагати ни једну ратујућу странку ни новцем ни људством ни својевољцима. Али да појединим држављанима, приватним људима, није дозвољено да учествују у рату као својевољци, тако што нема нигде на свету. Јер кад би то стојало, то би влада могла личну слободу са свим угушити, могла би забранити исељавање, могла би ускратити путне листове, на послетку могла би и самоубијство забранити, јер ја себи не могу да представим, шта се може тицати министра, кад ком угрском Србину дође воља да иде у рат да га Турци убију.

(Свршиће се.)

ПРЕГЛЕД НОВИНА.

„Норд. Алг. Цајтунг“ пише у погледу преговора о миру:

„Ако Турска није кадра да заведе реформе —

ЛИСТАК.

СА ОРЉА-ЛУКЕ НА КУЧЕ ДРЕКАЛОВИЋЕ.

Путописне прте из црногорске војне у 1876 г.
(Дневне белешке дописника „Заставе.“)
(Свршетак.)

Од понедеоника 23. до среде 25. авг. баш до оне жестоке битке под Рогаме у Пиперима бавио сам се на Биоче, обилазећи рањене јуначке Куче, од којих сам том приликом чуо многе појединости из „већег боја“ од 2. авг. упознавши се лично са многима из племена узор-јунака погинулог барјактара Мушике, који је у три своја последња боја посекао 16 турских глава. И доиста нисам пређе фалио у опису свом, кад сам рекао, да је Мушика био јунак над јунацима, витез над витезима, што сам сада разабрао од толико живих Куча, који веле неће скоро мајка биочкиња родити такога јунака, као што Мушика беше.

У разговору са женом Мушикином, која донесе лекарима на руци своје мало болесно детенце, пођох је тешити, а она ми са свим ладно рече:

„Ја Мушику нигда прежалити нећу, али ми је већа брига, што ћу са његово петоро луде (нејаке) ђеце, што ли ћу са њиховом баштином, стоком, и осталим малом.“

Упознао сам се с рањеним Мушикиним братом од стрица поп-Вуком Вуксановићем, младим црномањастим човеком у добу око 25 година, који је у боју на Кучима од 16. јула први на топове турске уљегао, отео коња и посекао 5 Турака, међу којима беше Миралај-паша, а на „већем боју“ посекао је 3 Турчина и ранио се тешко кроз жљезде у ногу. Отац његов Мађо Лазаров капетан биочки, посекао је у истом боју две главе и изнео из битке рањена сина. Овај Мађо са 200 Куча у првом боју гонио је Турке до реке Рибнице више Подгорице.

Из мушикиног племена, које броји пушака читав барјак, стотину момака, било је у „већем боју“ које мртвих, које рањених 37, јер су присмице освајали тридесет турских шанчева јуришем.

Што су Црногорци са Кучима у „већем боју“ посекли 6000 Турака, помогла им је нарочито та околност, што се овога пута пису задржавали претресајући побијене Турке, него су преко њих, па и преко својих мртвих напред јурили само да се што више насеку Турака, па кад их је тако и ноћ ухватила, легали су међу своје мртве и рањене, које су зором износили са бојишта.

На завршетку својих бележака о Кучима, мислим да неће згорег бити, ако се још једном осврнемо на њихову историјску прошлост, о којој (колико ми је познато) врло мало наштампаног има, али ће се ипак колико толико моћи видити њихов политични живот из следећих података.

Од искона па све до 1858. г. стојала је са свим засебно кучка нахија са ова четири племена: Васојевићима (који су с леве стране реке Мораче), Братоножићима, Дрекаловићима и Затријепчанима.

Прва три племена Срби су православне, а последње (Затријепчани) латинске су вере.

Цела ова нахија са својих три хиљаде и више убојних пушака, живела је вазда засебно, као нека република, која није признавала ни турску ни црногорску политичну управу. Она је вазда независно и самостално управљала своје унутрашње ствари према својим јадним материјалним околностима, према чему разуме се није ником ни данак плаћала. Напротив због своје велике сиромаштине, она је непрестано спекулисала са оваким својим независним положајем, те је дуго време примала новчану подпору и богате поклоне од Турака који су непрестано радили на томе да ма којим начином ова јуначка племена себи подчине, јер убојном силом не могаху нигда ово постићи, ма да су толико пута кретали силне војске да покоре љуте Куче.

Али сва облетања турска и обасипања новцем и обећањем нису нигда могла уздржати Куче на миру кад год је букнула војна између Турске и Црне Горе, и они су се вазда јуначки борили уз Црногорце против Турака.

И црногорски владаоци редом до кнеза Данила радили су на томе да ову нахију уједине Црној Гори, али су слабо успевали у томе послу највише због турске издашне руке.

Владика Петар II. много је потрошио новца, труда и времена радећи неуморно на овом уједињењу, и успео је у своме племенитом подузећу толико, да се још за његовог живота ова нахија преполовила те Васојевићи (Леворечани) и Братоножићи приме и признаду црногорску власт, која заведе код њих управу исту као и у свој Црној Гори. Дрекаловићи (као највеће племе ове нахије) и Затријепчани остану и даље независни. Тек доцније, у почетку владе кнеза Данила, приме и Дрекаловићи црногорску власт и управу. И тако остадоше Затријепчани (латини) усамљени.

Али кад је кнез Данило одредио порез за сву Црну Гору и Брда, одупру се томе захтеву једини Дрекаловићи, по ономе, што од памтивека нигда ником нису плаћали пореза. Ово њихово упорство није могао подносити плаховити кнез Данило, који и Дрекаловиће хтеде у свему изједначити са осталим својим поданицима, па кад не мога ово извести на миран начин, дохвати силу, која од зла начини горе.

Месеца јула 1856. године изашље кнез Данило свога брата војводу Мирка са војском у Дрекаловиће, који заједно са Затријепчанима скоче на ноге да се одупру сили, али их војска војводе Мирка тако душмански погони, да су без икаквог милосрђа секли све што год им је стигло под јатаган. И данас се Кучи и Црногорци грозе и немило сећају оних ужасних призора, које ова војна за собом остави.

Дрекаловићи и Затријепчани утеку под закриље Турака, који ово једва дочекају, те са својом силном војском уђу у Куче, где заузму и утврде град Медун који окито са многим топовима, држећи га до данас непрестано у својим рукама.

Тако је расцепљена ова нахија што је и дипломатска погранична комисија при овој размирици 1858. омеђашила, отиснувши Дрекаловиће и Затријепчане у Турску, а Васојевиће (Леворечане) и Братоножиће у црногорску границу.

Град Медун лежи у једној ували покрај Фундине

а о томе даје непобитну сведоџбу историја последњих четрдесет година од како је издан Хатишериф од Ђулхане — то је јевропским велесилама, којима како сопствени интереси тако и дужности хуманости и јавно мњење у хришћанским земљама налаже, да више не гледају равнодушно грозно стање у хришћанским земљама турске царевине, — то је тим јевропским велесилама неопходно нужно да снажном руком посредују, те да се један пут загуши извор непрестаних немира, из којих се сваки час рађају најозбиљније опасности по мир јевропски. Уплив што га Русија има на српску акцију, можда је спречио, те се у оне земље нису стекли сви превратни елементи у Јевропи, што чекају на згодан тренутак па да отпочну свој штетни рад.

Портина одлука у погледу мира имаће велика историчка замашаја. Јевропске велесиле, које су узеле на себе да створе у Турској нов поредак државни, који ће се оснивати на правди, не могу се задовољити да им се одбију предлози или да се ма какве реформе скрпе. Садашњи је тренутак најзгоднији да се коначно доведу у ред одношаји у Турској, и по свој прилици су сви сложни у том, да се тај тренутак корисно употреби. Уредбе, што их Турска не може или неће да уведе, мораће јевропске велесиле саме увести. Поштовање ауторитета султановог не може више бити препрека томе, јер су тај ауторитет већ одавно компромитовали они, који би требали да су му први чувари. Интерес мира међу јевропским хришћанским силама већи је него ма који други, и силе те не могу више допустити, да тај интерес у Цариграду једнако у питање долази.“ —

Прашка **„Политика“** доноси под насловом *„тенденциозна парница против Милетића“* овај чланак:

Кад је Критија, један између 30 тирана атинских свога колегу Терамена у јавној седници насилно избрисао из списка „верних грађана,“ те је овај с тога на смрт осуђен, обухватио је Терамен олтар и повикао је: „О људи, приклињем вас, да не допустите да Критија самовољно врђа законе, што су их тридесеторица створила. Ја истина знам да ми овај олтар неће ништа помоћи, али хоћу да покажем, да ти људи нису само неправедни према људима, него да они презиру и саме богове. Него се вама чудим, честити људи, *што тако мало помишљате на своју сопствену сигурност, кад ваљда добро знате, да се и ваше име може исто тако лако избрисати као и моје.*“ Та опомена важи још и за наше време, као што се то догађало и за време велике француске револуције, где је једна фракција конвента за другом долазила под гилотину, чим се почела врђати законом ујамчена неповредивост посланичка. И доиста, чим се повреди свето право, што стоји над свима странкама, онда нема више сигурности. Ако се то право повреди у корист владину, као у чувеној афери Вилкесовој, која је овековечена јунским писмима, то најпосле повреда права испада на штету владе, јер се тиме пресипа чаша општега огорчења; а ако та повреда бива у интересу које странке, то нека се приправи, да је првом приликом, кад се околности окрену, тим истим оруђем десеткују и униште. Премда затвор српског посланика дра Светозара *Милетића*, као и то, што је имунитетни одбор угарскога сабора одобрио поступак владин у том погледу, није на жалост само једини чин владин у овим последњим годинама, ипак се није ваљда чуство правде тако отупило, да тај догађај у ширим круговима није изазвао најдубље гнушање.

Има већ више месеца како је др. Милетић слободе лишен. Његов бранилац узалуд је — као што је познато — апеловао на председника угарског сабора Коломана Гицију. Кад се сад сабор састао, изаслан је један одбор да извиди ту Милетићеву ствар. Одбор је за свога извештача изабрао посланика Хоранског. На интерпелацију једнога посланика одговорио је министар-председник Тиса, да је влада у тој ствари управила отпис на државног надодветника. Као што се зна, тврди др. Милетић, да му је речено да га затварају услед телеграфског налога министра-председника. Судство је самостално — тако гласи свето правило у уставној држави. Ала се та теоретичка самосталност овде драстично осветљава! Страначка је мржња толика да се имунитетни одбор, који је састављен из чланова већине, повео за тим самовољним чином. Тај је одбор шта више закључио, да се суспендује посланички имунитет дру Милетићу. Уједно је тај одбор изјавио, да посланичко имунитетно право важи и за време саборских ферија. Дакле у истом тренутку, кад се имунитетном праву посланичком теоретично даје најшири значај, чини му се у пракси највећа повреда! И то се збива у Угарској под ауспицијама „либералне“ владе, и то у време, кад „либерална“ странка на сабору готово искључиво влада.

Увек се нашло софиста, кад би ваљало „образложити“ какву неправедну пресуду. Имунитетни одбор угарскога сабора употребио је ту софистику веома невешто. По актима се на име „констатује“ т. ј. извештач Хорански просто тврди, да је др. Милетић био на једном „састанку“ у Београду, обећао Србији својевољаца, говорио о ослобођењу угарских Срба од „Монгола и Србождера“ и наздравио здравицу краљу Милану. Но међу тим није још никако ни доказано, да је др. Милетић био на том састанку у Београду. Али све и да је био тамо, што по себи ни под којим условом није преступ, то о раду на том састанку сведочи само *једна* особа, која као да је играла улогу „agent provocateur-а“. Познато је из полицајне историје свих времена и држава, како таке особе смело што измисле, како виде и оно, чега није никад ни било и како чују, што се није никад ни говорило. Др. Милетић изјављује у своме поднеску имунитетном одбору, да он није учествовао на поменутом „састанку“ у Београду, а једна незнатна и сумњива особа прича о читавом говору, што га је тобоже др. Милетић тамо држао. Коме у таким околностима да се више верује? И која ће парламентарна скупштина, ако није са свим заслепљена страначком страшћу, у таком случају свога члана тако олако жртвовати једном денунцијанту? У осталом изјаве, што се дру Милетићу приписивају, нису таке природе, да би се из њих могла са сигурношћу извести велеиздајничка намера. Јер потпомагати Србе у рату против Турака није никаква велеиздаја — та и др. Милетић доказује у своме поднеску, да стари угарски закони забрањују само Турцима помагати! „Ослобођење Срба угарских од Монгола и србождера“, то је само фраза, у којој је тешко наћи велеиздајничког смисла против интегритета круне св. Стевана; и ма како се данас у турко љубивим круговима упињали да краљевску титулу кнеза Милана представе као опасност по Аустрију, то ипак нема ни једнога суда на свету, који би здравицу напијену тој титули, осудио као велеиздају.

Али при свем том може се очекивати, да ће угарски сабор према одлукама свога одбора допустити да се продужи парница против дра Милетића. Моментани партајски интерес славиће победу над начелима права, и угарска влада, као и слепо јој одана већина сабора, очевидно мисле, да затвореног посланика треба дуже времена да задрже од његова рада у Банату. Даље је могућа ова алтернатива: *или* ће суд ослободити оптуженога, што је невин; и у том би случају влада просто постигла само циљ, да га је за време српског рата држала у притвору, т. ј. слободњачки и напредњачки министар Тиса само би виртуозно подражавао срамној превентивној полицији апсолутистичких влада; — *или* ће пештански суд, да се покаже предусретљив према влади, без довољно разлога изрећи осуду, и тиме ће се жалосна судба српског родољуба знатно пооштрити. „У *вршењу правде* састоји се пре свега величанство и светиња државе“ — рекао је један велики учитељ државног права. Али у оба случаја остаће јако искушаваном српском посланику у срцу жаока, он ће имати да се свети на владајућем систему не само за неправду, што се наноси његовом народу, него и за неправду, што је њему самом нанесена, он ће дакле у напред водити своју опозицију можда опрезније, али свакако тим већом енергијом. У свом поднеску, што га је предао имунитетном одбору, указује др Милетић на променљивост судбе. И доиста, ако се мађарска супремација (превласт) и неодстрани каквим насилним чином, то ће она ипак по самој природи ствари тада пасти, кад Срби, Словаци и Румуни политички толико буду сазрели, да се не даду више употребљавати као мађарски материјал за гласање. А онда ће се тражити око за око, зуб за зуб!“

— Руски лист **„Молва“** пише: „Зар смо ми дужни да пристанемо на таку политику (турску), која је против цивилизације и наших интереса? Никако! Одржање мира не може стојати изнад народне части и правде, и кад би ми одступили од наше самосталне политике, то би било јако штетно, кад изјава грофа Биконсфилда на банкету у Ајлсбери изазива Русију и цело Словенство... Можемо ли ми остати раднодушни на таку увреду, када нам дужност, правда и наши и човечански интереси јасно кажу, шта треба да радимо? Зар није боље да већ сад расправимо све незгоде, него да се пропусти овај згодни тренутак, па да се продужи период оружаног мира и да се Турској да прилика да се учврсти? Можемо ли се ми још колебати, кад нам Србија даје тако јуначког примера и кад се решила да не полаже оружја док не постигне истакнуту своју циљ?“

— **„Совр. Извјестија“**, говорећи о том, како је енглески конзул због прекидања примирја изјавио кнезу Милану негодовање енглеске владе и да с тога не може рачунати на њену помоћ, завршује овим речма:

Шта ће радити Енглеска, кад руски император каже одсудну реч, тражећи потпуну политичку независност за све хришћанске покрајине, тражећи „изагнање Турака“, чему се нови гроф руга? „Прва мухамеданска држава“, као што енглеске шовинисте зову своју отаџбину, неће бити кадра да стане на пут да се не испуне ти захтеви. Остаје јој да искали своју освету жестоким нападајима на руске обале, које ће међу тим без сумње бити заштићене торпедима, или да гони руске трговачке лађе, којих и онако нема баш много, или да заузме Цариград и Дарданеле, од куда ће сигурно за кратко време бити истерана. Но маса енглеског народа мисли у том погледу боље него вођа му; народ енглески не ће допустити таког политичког донкихотства. Знајући то, кабинету Дерби-Дизрајелијевом не остаје ништа друго, него да се уклони и да уступи своје место Гледстону и Хартингстону, а то ће без сумње и наступити, чим руска царевина изрече своју последњу, одлучну реч.... Русија, Србија, сви Словени, сва Јевропа, ишчекују ту реч; а по свима знацима, она није далеко.....“

ДОПИСИ.

М. — **Београд** 24. септембра. До овога часа нисмо добили никаквих извештаја са бојишта. Наша војска која се налази сада и на левој обали Мораве мотри само на кретања турска, како неби могли повући се преко Суповца Нишу. Да се пресече повратна линија Турцима на томе се сада ради искључно. Хоћемо ли успети? Видићемо.

Легија Црногораца којом командује г. *Маша Врбица* одликовала се у боју 16. о. м. ђенерал *Черњајев* у име признања за јуначко држање ове легије, написао је писмо ове садржине:

Господину војводи и сенатору *Маши Врбици*.

Признавајући изванредну храброст и јунаштво вашег црногорског летећег кора, показану у боју 16. о. м. ја не могу пропустити а да вас не замолим: да изјавите свима вашим војницима моју најтоплију благодарност за њихово витешко јунаштво.

Признавајући им свима њихово јунаштво ја вам шаљем 70 медаља да их раздате оним јунацима, који су јуначки ускачући у турске шанчеве, Турке кроз исте секли или подобно овом јунаштву чинили.

Међу тим објавите свима, да ћу од сада наградити сваког оног јунака црногорског кора медаљом, који вам донесе доказ да је душмана посекао. Јављам вам уједно да сам *Крсту Матановићу*, кога сте ви као храброг јунака означили наградио са *таковским крстом*; а *Загарчанина*, који је отео турски барјак, којега сте ми ви послали, награђујем са медаљом и 10 дуката.

Који од сада узме барјак или топ, тај ће поред медаље добити и 50 дуката.

Овом приликом шаљем уједно својој браћи Црногорцима на дар 50 дуката.

На Кревету 18. септембра 1876.

Главнокомандујући тимочко-моравске војске
генерал, *Черњајев*.

Руски добровољци долазе непрестано. Јуче је стигло 16 официра и 50 козака. Међу овима добровољцима који нам у помоћ дођоше потоњих дана, налази се велики број интелигентних људи и из виших кругова. Јуче је један руски добровољац, ђак са петроградског универзитета предао г. митрополиту 500 рубаља, да их разда српској сиротињи. Слава Русима који с толико пожртвовања дају своју крв и свој новац за нашу народну ствар.

Данас у 12 сахата у руској покретној цркви, која је смештена пред нашом старом касарном, високо-преосвећени г. митрополит, са неколицином свештеника свршио је службу и држао је „молепствије“ за нову батерију, која је намењена ибарској војсци. На служби била је Његова Светлост кнез, сва гг. министри, ђенерал *Новоселов*, руски конзул г. Карцов, много руских официра и безбројна маса света, а понајвише жена и девојака.

Кад је батерија пошла, била је испраћена одушевљеним усклицима скупљеног народа.

У многим страним листовима, од неколико дана, налазе се телеграми у којима се јавља: да ће ове недеље кренути се Њег. Свет. у Параћин. Могу вас уверити да за сада најмање има изгледа за овај пут. Доцније врло могуће.

Енглез др. *Сендвит*, познати писац и пријатељ српског народа, пре кратког времена поклонио је добровољцима дринске војске 200 комада зимњих хаљина, преко 300 пари кошуља и гаћа, а пре два дана наручио је 600 пари зимних хаљина, код овдашњих абаџија за сироте добеглице, који се за сад налазе у округу ужичком. Овај племенити Енглез обећао је да ће се и о другим потребама наше сироте браће побринути. Слава му. Српски народ никада неће заборавити на дужности, које има према својим добротворима и пријатељима.

КОНАЧНА РАСПРАВА ПРОТИВ ЈОВАНА ПАВЛОВИЋА УРЕДНИКА „ГРАНИЧАРА“.

(Наставак.)

Нагласити ми је, да мој г. брањеник сву кривњу у том погледу сваљује на Мађаре, који нити су индентични са Аустро-Угарском монархијом, нити исцрпљују појам и обсег краљевине Угарске.

Мој г. брањеник, дочим критише и осуђује поступак и тенденције Мађара, нераздражује на мржњу против начина владања, већ он једино констатира злоупотребе којима мађарско племе и његови фактори врђају законом утаначено државно устројство и законом означени начин владања.

А јесу ли неистинити споменути наводи мога г. брањеника?

Зар не читамо, не у опозицијоналним гласилима, већ у гласилу владајуће странке, у „Обзору“, често тужбе, како Мађари врђају нагодбену аутономију краљевине Хрватске? Или зар се неувлачи у нашу домовину мађарски језик на поштама, железницама и брзојавним уредима, те зар нису хрватски железнички чиновници одпуштени били ради незнања мађарског језика и унаточ нарочитој установи по Њ Величанству потврђене нагодбе?

Такове повреде раздражују духове, не пак читање или констатирање таковних повреда.

Они, који такове повреде упаточ законима почињају, имали би се казнити, нипошто пак они који такове повреде осуђују.

§. 65. к. з. заштићује начин владања, како је законом установљен, не пак злоупотребе појединих министара.

Мој г. брањеник некритише нагодбу по себи, већ он само спомиње злоупотребе Мађара проти тој нагодби.

Мађари присвојише данас фактично сву власт, те ако и није хрватска аутономија по закону, што мој г. брањеник ни не тврди, то је ипак de facto зависна од воље или од милости Мађара.

По нагодби имало би наше аутономно законодавство бити посве независно од краљевине Угарске, па ипак бива у пракси баш противно, те је г. владин предстојник Живковић у хрватском сабору јавно признао, да потврда наших законских основа фактично зависи од предходне приволе угарске владе те да с тога хрватска влада у интересу земље ради, кад се у погледу наши законски основа са угарском владом ставља у — пријатељско-дипломатички контакт.

С тога и читамо сваки час у службеним новинама, да је г. Живковић у „службеном“ послу одпутовао у Пешту, где му по н а г о д б и као начелнику хрватске владе у истину нема баш никаква с л у ж б е н а посла.

Или зар није Река фактично посве одкинута од Хрватске, дочим сви родољуби Хрвати и Срби наше домовине одкинуће Реке сматрају повредом права и интереса наше домовине? Или није истина, да се сад Међумурје и у погледу црковни послова вади „из срца троједнице“?

Није ли напрама овим и многим другим неистакнутим чињеницама оправдана бојазан мојега г. брањеника, изражена у питањима: „и ко би још знао, где ће свему томе бити крај? И ко стоји добар, да М а ђ а р и мало по мало не иду, да дођу до свога стародавнога циља, да разтворе троједну краљевину у своје жупаније?“

Та писмо још заборавили, како су мађарске новине у своје време јасно и отворено захтевале, да се Славонија, односно обстојаће славонске жупаније непосредно инкорпорирати имаду краљевини Угарској.

Шта је дакле неистинитога, шта раздражљивога, шта ли злочинскога у тим наводима.

Велеславно судиште? Нема родољубива Хрвата или Србина у нашој домовини, који истинитост ових навода неби болно осећао, те који неби са жалошћу признати морао, да се са стране Мађара почињу премногe злопорабе против позитивним законима.

Па зар да з а к о н, зар да §. 65. к. з. штити протузаконске злопорабе, зар да закон прогони оне, који протузаконите злопорабе спомињу, па макар и осуђују?

По том схваћању ступио би закон сам против себе у рат.

У осталом несме се из вида пуштати сврха, смер и савез целога чланка.

Цели тај чланак посвећен је источном питању, нарочито питању, да ли Босна и Херцеговина имаду бити слободне и самосталне, или да ли се по Аустрији освојити и њој придружити имаду.

Мој г. брањеник, да докаже, како потпуна независност Босне и Херцеговине више одговара интересима и сретнијој будућности тих земаља, него ли кад би се придружиле Аустрији, илустрира, у којем се односају наш народ у тројеници налази, те дедуцира из околности, што је наш народ у пркос законитој нагодби изврженог злопорабама фактичне супремације Мађара, закључак, да би и Босна и Херцеговина услед освојења истих по Аустрији биле у државној и

између Васојевића и Братоножића с једне, и Дрекаловића и Затријепчана с друге стране. Дакле као кост у грлу у сред ове негда независне јуначке нахије, која је духом вазда припадала Црној Гори.

Медун је од почетка ове војне опкољен са свију страна од црногорске војске и можете не једног Куча чути где уздише говорећи: само да нам се докопати Медуна града, нигда више не би га из руку упуштали.

Сви Кучи, осим Затријепчана устали су заједно уз Црногорце у овој војни против Турчина, па кад су после „већег боја“ Дрекаловићи за неверство попалили куће Затријепчана (Латина) пристали су и ови уз осталу своју браћу православну.

Највећа села Куча Дрекаловића: *Медун* (око града истога имена,) *Убли*, *Косори* и т. д. броје свако до 200 кућа, сва остала сеоца малена су по 30—40 кућа, а раштркана су на великом простору и леже већином посред кршевитих брда у маленим долиницама, које наличе на тепсије, оперважене јаким кршевима.

Ношња Куча са свим се разликује од опште црногорске ношње. Кучи носе уске чакшире од белог сукна, бели сукнени гуњ са танким ишараним первазima од црног гајтана и на глави бела сукнена или плетена капа, какву обично носе Арбанаси, и због те капе платио је главом многи Куч, што га Црногорац у незнању гађаше као непријатеља Турчина.

С тога ћеш сада видети многог Кучa како гологлав у бој иде, јер нема црногорску капицу, а белу песме па главу метути, да га не убије рођени брат Црногорац. Такође је и женска ношња у Куча јако различна од опште женске црногорске ношње.

Црногорка се бели као лабуд са својом „бељачом,“ а кучке жене носе плетене хаљине од разне шарене вуне, које су и у самом крају различне од бељача, а много су јаче и теже од ових.

Црногорка се чешља са свим просто, те своју косу покрива белом, плавом или црном марамом, а кучка жена и девојка плете курјуке, у које много уплеће ситан сребрн новац, те јој тако на коси виси и позвецкује при најмањем покрету, а главу, колико сам приметио, покрива једва на потиљку марамицом, само да неби прикрила уплетен новац.

Иначе са свим су у животу највеће патнице и мученице једна као и друга.

Кучке жене још и сада вране руво а девојке секу косу за погинулом својтом — што је већ у Црној Гори млого изостало — а кукају и туже већином на само, на глас, као и Црногорке, само што кучке мање запевају него само рђају речи, уздишући час по час дубоко.

Кучи су данас образ осветлали Црној Гори, и као што за њих кнез Никола једном приликом после „већег боја“ рече: „Да су живи владика Петар II. и кнез Данило, опростили би данас Кучима све јаде и бригу, што су им ови задавали својом самовољом и непрестаним немирима, а он им и тако нема шта да замери, него се поноси с њима као са својим најбољим јунацима и соколовима.

Ово су име Кучи заслужили, а потврдиће га још боље скоро, ако бог да!

Ар. П—вић.

политичкој одвисности, те да је с тога оправдано његово горе истакнуто мнење.

Сву кривњу у том погледу сваљује мој г. брањеник споменутим наводима на Мађаре, не пак на аустро-угарску монархију као такову.

Ови су наводи само мимогред и само с тога споменути, да истима мој г. брањеник подкрепи свој назор гледе будућности Босне и Херцеговине.

Обзиром на државну самосталност и неодвисност, која мојем г. брањенику пред очима лебди, назива ону 16. ставци тога чланка подпадање речени покрајина под Аустрију „новим подјармљењем“.

Израз „подјармљење“ оштар је истина, по закон у § 65. неказни о ш т р и н у израза, већ смисао и смер његов у савезу са смером и смислом целе ставке, односно целога чланка.

Освоји ли која држава коју покрајину силом оружја и против њезинога пучанства, тада се по вулгарном начину говора таково освојење сматра подјармљењем, јер положај тако освојене покрајине зависи ли од милости освојитеља.

Књижевност.

Не давно изишло је у Кијеву дело **„Сербскі народні думи і пісні“** (српске народне песме), које је на малоруски превео М. Старицки. У збирци овој има 53 најодабранији наши јуначки песама. (Штета што међу њима не наилазимо и женитбу Црнојевића Максима.) Колико нам као Србима мора *увек* мило бити, гледати како се распростиру пресади наши нар. песама, тога алемкамена тужне нам прошлости и залоге лепше нам будућности, толико већма морамо се *сада*, у одсудном добу народњег нам живота, зарадовати свакој појави, која свеславенске живље најприроднијим путем духовно једно другоме приближује, једно уз друго причвршћује, а не мање мило нам је овом приликом и то, што већ на први летимични преглед ове књиге смемо изрећи падање, е ће строжија и надлежнија критика Старицков превод признати за ваљан, како по верности, тако и по лакоти израза.

Малоруси имадоше такођер дивни народни песама, но које су, на жалост, као што и сам Старицки вели, „под теретом историјске судбине, у дојакошњим својим неприликама већ заборављати почели, замењујући их од чести под упливом културе, лакејским куплетима.“ Украјинцима су досада непознати били звуци наши гусала, — еда бог да пробудили сада сродни звуци задремалу украјинску вилу, — па да слошке пропевају Равијојле свију словенски племена, сада — зар у расвиту зоре свесловенске заједнице!

Старицки ће рад свој продужити. У другој књизи издаће наше женске народне песме, а у трећој обичаје и историјске црте народа српског.

Књигу, о којој је реч, препоручујемо и нашој публици, — та ова књига преко свега па корицама носи још и племенито знамење црвенога крста, да под отим знамењем пише, да сав чист приход иде *„на користь братів-славьян.“*

ВЕСТИ ИЗ БЕОГРАДА.

25. септембра.

За ону тешку батерију што смо вам јуче доставили да је отишла око 7 сахата пре подне, отишла је тек око 12 сахати истога дана, пошто је предходно г. митрополит одслужио службу божију у покретној цркви и топције заклетву положили. Овој свечаности присуствовала је Његг. Свет. кнез Милан један руски кнез г.г. министри, митрополит, ђенерал ибарске војске Новоселов са осталим вишим и нижим руским официрма и силан свет. Пре поласка ђенерал Новоселов поздравио је батерију а потпуковник Влајковић отпоздравио је у име батерије. Ова свечаност трајала је 4 сахата и око 12 сахата пре подне уз војничку свирку и многобројни свет одпутовала је ибарској војсци.

— Јуче и данас по подне однешено је из београдског града на многим колима војничко одело на бојно поље.

— Својевољци који су до овог часа спремни одпутовали су данас на бојно поље.

— Данас по подне приспели су коњи који су око Суботице купљени. Коњи су сви 15 и више шака високи.

26. септембра.

— Са доњом лађом која је између 25. и 26. о. м. у Београд стигла, дошао је један санитетски трен са потребним стварима. Овом лађом дошли су и својевољци.

— Као што смо извештени талијански својевољци иду преко Цариграда у Србију. Први транспорт прошо је Цариград и очекујемо кроз два три дана њихов долазак.

— Данас око 9 сати пре подне отишло је преко 100 кола у град да товаре војничко одело и убојна средства.

НОВИ САД 28. септ. *Др. Св. Милетић*, учинио је даљи призив на највиши суд против решења кр. табле, по којим се потврђује закључак првостепени. Како пак „Угар. кор.“ дознаје, будапештански је суд одбио тај призив, јер се не припушта против две једногласне судске одлуке. Сад и против тог последњег одбијајућег решења рекурира др. Св. Милетић на кр. таблу и поднеће рекурз исти за три дана, који му законити рок пристоји. Истрага сама, како „П. Лојд“ дознаје, није међутим даље напредовала.

— Као што нам јављају из *Сенте*, умрло је тамо ових дана честити родољуб г. *Стеван пл. Бадрљица*, који је од свога имања оставио један део у износу од 12 до 16.000 фор. *српском народном позоришту*. Исти је завештао још срп. школском фонду 500 фор., српској цркви 500 фор. и болници 500 фор. Осим тога оставио је млади свесни земљеделац *Милан Сочин* српској школи своју кућу и $21\frac{1}{2}$ ланца земље, а срп. цркви $21\frac{1}{2}$ ланца земље, што све износи до 18.000 фор. Исто тако оставио је и *Владимир Бранковачки* српској школи 200 фор. Слава родољубивим покојницима! Дај боже угледали се у њих и остали наши имућни родољуби, те да нам се тако за вечита времена утврде и осигурају наши народни заводи и школа и црква!

— По *„Од. в.“* у Земуну у полицији чиновник Вељи почне да пита једног руског добровољца подполковника: Г. Подполковник! је-ли истина да ће још Руса доћи? Подполковник одговори: то је цела истина, руси ће још доходити и долази ће; они ће ићи и још ће доћи; они ће доћи, доћи ће и читаве му две минуте тако говорио. Herr Oberst-lautnant! ist das wahr, das die Russen noch kommen? он одговори: Ja, die Russen kommen noch, und sie werden kommen, sie kommen, und sie werden kommen, sie kommen und sie werden kommen; sie kommen noch und sie werden noch kommen!...

Подполковник пређе а двојицу: једног Пруса и једног Руса задржи полиција.

ТЕЛЕГРАМ „ЗАСТАВИ“.

(При закључку листа приспео.)

Београд 28. септ. Мајор Чолак-Антић ударио 26. на Турке у Старој Србији и заузео топличку долину. Наши отели доста оружја, муниције, одела. Сад су у турским позицијама и опселе су Куршумље. Пруски радници у Крагујевцу граде у велико острагуше. Скоро се надамо из Ливадије генералу Сумаракову да крсти насљедника.

НОВИЈЕ.

— Из *Београда* јављају страним листовима' Енглески конзул добио је од своје владе налог да пристане уз предлог тројецарских сила, које ће покушати, да овдашњу владу на примирије приволи. Ово би примирје тога ради утаначено било да би се добило времена за сазивање европске конференције, која би решила источно питање. Уз ову идеју конференције пристале су све велике силе, још се само очекује пристајање Немачке. Србија неће правити сметње овакоме предлогу за примирје. У овом смислу изразио се Ристић према енглеском конзулу.

— „Бечки Тагблат“ пише: Као што из поуздана извора чујемо, намерна је Русија, да учествовање у конференцији од тога зависним учини, да се ова ограничи на хришћанске силе, да се дакле порта не позове, да у њојзи учествује. У таком случају тешко да ће се конференција састати.

— Из *Цариграда* брзојављају „Пестер-Лојду“: Пошто Мађари у опште имају толико симпатија за Турке и пошто је особито чланак у једном од последњих бројева „Пестер-Лојда“, у коме се говори о независности Турске, овде врло добар утисак учинио, држали су Турци више зборова, у којима су изразили своје пријатељске осећаје и своје симпатије према Мађарима. Турски листови препоручују, да се склопи савез између ова два народа који су тако једноплемени и једно другоме суседни. „Вакиф“, орган великог везира, доноси чланак „Пестер-Лојда“ и изриче Мађарима благодарност, што имају тако пријатељске осећаје за једноплемени турски народ, и препоручује Турцима савез са Мађарима противу северне агитације.

— Из *Београда* јављају сртани листови: Из поуздана извора чује се, да је Румунија своју војску на ратну ногу ставила и да ју је усредсредила на турско-румунској граници. Српска влада управила је на стране дворове ноту, у којој набраја свирепства, која су Турци починили у последњим бојевима.

— Из *Прага* извештавају: Сандуци са острагушама, пиштољи и пољска стакла, која су опредељена за Србију, узапћена су овде у гостионици „код белог јагњета,“ неколико слугу је затворено али опет пуштено.

КЊИЖЕВНА ВЕСТ.

У наклади А. Најевића у Новом Саду може се наручити књижица:

О ДИФТЕРИТИЧНОЈ ВРАТОБОЉИ

ЗА СРПСКЕ МАТЕРЕ

написао

др. Илија Огњановић.

Садржај: I. Српским матерама. II. Историја дифтеритиде. III. Како изгледа дифтиритида. IV. Какви су узроци дифтеритида. V. Како се дифтиритида лечи. V. Министарске наредбе у обзиру на дифтеритиду.

Цена је 20 новч. комад. Ко поручи на више ових књига, добија књижарски рабат 25%. Наручбине с новци ваља слати Арси Најевићу у Н. Сад.

РЕД ПЛОВИДБЕ

из Новог Сада од 9. маја 1876. почевши.

У Земун: уторником и петком после 7 сати у јутру.

У Земун и Ортаву: средом и суботом у 5сати, по подне.

У Пешту: понедељником, средом, петком и суботом после пола 11 сати пре подне.

У Новом Саду 9. маја 1876. ОПРАВНИШТВО.

Курз бечке берзе 28. септ. (10. окт.)

5% металици	65 45
5% народног зајма	68.50
Државни зајам од 1860 г.	111.30
Акције банчине	852.—
Кредитне акције	152.50
Лондон	122,75
Угарске разтеретнице	73.—
Темишварске разтеретнице	72.50
Ердељске разтеретнице	73.—
Хрватско-славонске разтеретнице	86.—
Сребро	102.50
Ц. кр. дукати	5.85
Наполеондори	9.83
	60.40

ОГЛАСИ.

СТЕЧАЈ.

За први и други српски основни разред у Шиду упражњено је место учитеља са годишњом платом од 450 ф. — а. вр. слободан стан с баштом и од погреба 40 новчића.

Осим дужности учитељске спада му и певање у цркви.

Молитељи за ово место, имају поднети своје молбе са дотичним сведочбама у року од две недеље од дана првог огласа рачунајући.

У Шиду 25. септембра 1876.

2—3 ШКОЛСКИ ОДБОР.

НАТЕЧАЈ.

На темељу донешених закључака дотичних општинских заступства има се попунити а) у општини Јаску: место опћ. судца са плаћом од 600 ф.; и опћ. бележника са плаћом од 600 ф. уз то стан у парави; обћ. благајника са плаћом од 600 ф. и обћ. писара са плаћом од 400 ф.; б) у општини Индији: место опћ. судца са плаћом од 600 ф., опћ. бележника са плаћом од 700 ф., уз стан у парави, опћ. благајника са плаћом од 600 ф. и опћ. писара са плаћом од 400 ф.; в) у општини Иригу: место опћ. судца са плаћом од 600 ф. и 100 ф. станарине, опћ. бележнике са плаћом од 700 ф. и 100 ф. станарине, опћ. благајника са плаћом од 600 ф. и 100 станарине, и два места опћ. писара са плаћом од 350 ф. и 50 ф. станарине; напокон г) у општини Каменици: место опћ. благајника са плаћом од 600 ф.

Натецатељи имаду своје ваљано обложене молбенице у колико у јавној служби стоји, преко предпостављене своје, иначе пак преко предпостављене политичке области приполати кр. поджупанији румској до 31. листопада 1876.

Молитељи за места бележничка имаће молби приложити сведочбу о положеном бележничком испиту, а они за благајничка места сведочбу о положеном рачунословно-благајничком испиту, уз доказницу, да су кадри положити јамчевину у износу једногодишње плате.

Кр. поджупанија у Руми 19. рујна 1877.

БУДИСАВЉЕВИЋ, поджупан.

3—3

У СРПСКОЈ КЊИЖАРИ
БРАЋЕ М. ПОПОВИЋА
У НОВОМ САДУ,

могу се добити

нове слике са бојног поља

које су у Бечу трошком књижаре **А. Хартлебена** изашле, и које овде по реду стављамо:

I. Растанак кнеза Милана. II. Битка код Великог Извора. III. Битка код Заичара. IV. Турци при узмицању код Невесиња. V. Из српског табора на Дрини. VI. Бој левог крила турске дивизије на Нишу. VII. Нападај Черкеза на један српски вод. VIII. Борба код Тресибабе. IX. Черкези како пљачкају Кнежевац. X. Бој код Врбице. XI. Бојеви код Алексинца. XII. Срби нападају на турске опконе код Алексинца. — **Цена свакој литографији 35 н.**

Осим горњих литографија стигле су нам још и ове **најновије фотографије** у формату као картевизитне: 1. Ђенерал *Сумараков*. 2. Кнегиња *Марија Садовска*. 3, Пуковник Ник. Ник. *Рајевски*. 4. Војсковођа *Узун-Мирковић*. 5. Војни министар *Теша Николић*. 6. Кнежев ађутант *Цветко Павловић*. 7. Ђура *Хорватовић*. Мајор *Петерсон*. 3—3

!! У СТ. БЕЧЕЈУ !!

и околини мојим ондашњим муштеријама стављам до знања да ћу доћи у Ст. Бечеј на садашњи вашар са лепим избором рукавица.

У Новом Саду 28. (9.)

Са поштовањем.
ЦИГЛЕР рукавичар.

ОГЛАС.

Штампарија Јована Павловића у Земуну, са свима стројевима, словима и осталим утензијама, са свом артијом и закладним делима продаје се под повољним условима из слободне руке.

Упитати се треба код дра Недељковића одветника у Земуну. 2—3

ШПЕЦЕРАЈСКА ТРГОВИНА
МИЛАНА ЈОВАНОВИЋА

код црног петла у Митровици

потребује два шегрта. 3—3

Мануфактурна трговина
С. ПОЗНАНОВИЋА

у Осеку

потребује једног из добре куће 13—14 год. младића за вјештбеника који мађарски и немачки говори имаће предност. 3—3

Учевни и васпитателни завод
ЗА
ЖЕНСКУ МЛАДЕЖ
у Вел. Беркереку.

Учебни завод мој отликовао се чрез седам година у Новом Саду. На каквом је ступњу исти у погледу учевни и морални захтева постојао, излишно би било, да сама о томе доказе наводим, кад су већ преко тога не само јавни српски и немачки листови, већ и сведочанства од родитеља и од државне власти довољно посведочили, да је мој завод још од свога постанка таки велеваслужни глас стекао, да подпуно доказе даје, како о моме брижљивом и марљивом надзору, тако и о мојој душевној способности за управљање истог.

Кр. угар. министарство-просвете побуђено се нашло 13. декембра 1869. год. под бројем 23,658 званично ми чрез његовог високородија г. краљевског саветника и врховног надзорника школског бач-бодрогске међе под бр. 110. своје благоволење изразити: „Почем ваш учевни и васпитателни завод за женску младеж на веле заслужном отступњу постоји и ваше заслуге праведно уважавају се и т. д.“

Тако исто и градоначалиштво кр. вароши Новога Сада у сведочби својој под бр. 2837 од 7. октобра 1869, потврђава, да мој васпитателни завод потпуно цели својој одговара и да у сваком погледу достојну похвалу заслужује.

Поштовани родитељи и старатељи, који миле своје кћери мени као питомице у завод (Pensionat) поверити, могу потпуно уверени бити, да ће им њихове кћери и ту велику корист уживати, што ће непрестано под мојим и госпођица гувернантама назором бити и прилику имати, да како немачки тако и француски језик савршено науче.

У кући је и једна лепа и велика башта, која питомицама у слободним и одморним часовима на расположење стоји.

Како себе тако и мој васпитателни завод благонаклености пошт. родитељем и старатељем на најбоље препоручује,

С особитим поштевањем
АМЕЛИЈА ТЕРЗИЋ рођ. МОРО (MOREAU)
рођ. Францускиња из Швајцарске
управитељка завода.

Завод је у г. Штернфелда кући под бр. 633. у Шланген-гасе (Slangen-gasse) гди у свако доба могу се услевија видити или на захтевања по пошти послати.

АРОМАТИЧАН ЛЕК
ПРОТИВУ КОСТОБОЉЕ
дивне лековитости
ПРОТИВУ КОСТОБОЉЕ И РЕУМАТИЗМА
„једино сигурно средство.“

Употребљује се и код застарелих болова са сјајним успехом.

1 флаша 1 ф. 20 н.

Главно, средствено стовариште код

В. Франца у Холупкави
(у Чешкој)
(V. Franz in Holoubkau, Böhmen.)

Може се добити у свима познатим апатекама у нашој држави и у иноземству. 4—

ЈЕДИНА РАДЊА У БЕЧУ!

која, узимајући у обзир рђава времена, цену својих еспапа још за 30 процената спушта, је

Фабричко стовариште кина-сребра од Х. Бетелхајма и друга у Бечу

H. Bettelheim & Comp. Wien. Kärntnerstrase 14. im Bazar.)

Коштају н. пр.

	пре	сада		пре	сада
6 кавених кашика	3.50	1.50	1. Наргиле за турски дуван	4.—	1.50
6 кашика за јело	7.50	2.75	6 тацли за шећер	3.50	1.20
6 ножева за сто	7.50	2.75	1 кутија за путер	3.—	1.50
6 виљушака за сто	7.50	2 75	3 плута (запушача) с фигурама	3.—	90
1 „супншпенфер“	5.—	2.50	1 пар чирака	6.—	3.—
1 „милхшпенфер“	3.—	1.50	1 суд за теј	8.—	6.—
1 мока-шоља с кашиком	6.—	3.—	1 суд за сирће зејтин	8.—	5.—

Особито за поклоне удешено

6 ножева	сва 24 ком. у елег. кутији у место 24.— само 9.50	6 десерт-ножева	24 к. у елег кутији у место 26.— само 9. 75
6 виљушака		6 дес-виљушака	
6 каш. за јело		6 десерт-кашика	
6 каш за каву		6 рашљи за нож.	

Најновија паста за чишћење злата, сребра и **кина-сребра**, од комада 25 н. 6 комада ф. 1.20. Дивне тацле, судови за теј, „теј-сервис,“ намештаји за сто, жирандоли, шећерни посипачи, разбијачи јаја, гарнитуре за јаја, згоде за држање чачкала, гривне за салвете итд. итд. За стране по наплати (per Nachnahme) тачно и савесно. — На захтевање послаће се опширан списак цене **забадава**. 23—24

ВРЛО ДОБРО
ЗА СВАКИ ДОМАЗЛУК!
само ф. 6.10.

кошта ова група еспана, састојећа се из 43 комада одвећ добрих и практичних предмета и то:

1 диван „салонамп“ из најфинијег бисера,
2 елегантна чирака ливена из туча,
1 лепо ишарано асталско звон од нова злата,
1 албум за фотографије, диван увез,
6 добрих енгл. нож. од челика с јаким дршком
6 добрих енгл. виљушака од челика,
6 ц. к. пат. Британија-кашика за јело,
6 „ „ „ „ за каву,
1 „ „ „ шпркова за чорбу,
1 „ „ „ „ за млеко,
6 кристалних рашаља за ножеве,
6 малих стаклени тацли са јап. живописом,
43 комада.

За знак да су праве свака је Британија-кашика са ц. кр. патентом снабдевена, а за добру каквоћу и истрајност даје се гаранција.

Сва овде наведена 43 комада добијају се за безпримерно јевтину цену од ф. 6.10 у скоро отвореном

СТОВАРИШТУ
БЛАУ и КАН
(Blau & Kann)
Беч, (Wien) Babenbergerstrasse 1.

Шаље се тачно по наплати. 11—12

Одговорни уредник др. Милан Ђорђевић. Издавалац „Задруга за срп. нар. штампарију.“ Српска народна задружна штампарија.